

Внаслідок цього складаються умови для нових деформацій історичної пам'яті народу, а отже, й передумови до нових історичних викривлень і манівців.

Експліковано три історичні парадигми в державній політиці пам'яті часів незалежності України (1991-2021 рр.): посткомуністичну, національну та гібридно-ліберальну парадигми. В умовах російсько-української війни розкрито сутність нової моделі конструювання історичної пам'яті. Доведено, що ключовими напрямками державної політики в цій моделі мають виступати: 1) декомунізація та дерусифікація; 2) формування інтегрованого національного наративу; 3) консолідація на основі спільних цінностей; 4) протидія російській дезінформації; 5) підтримка діалогу та інклюзивності. Історична пам'ять, на цій основі, має стати тим фактором, який ліквідує чи нейтралізує мовні, політичні, регіональні, релігійні конфлікти, об'єднує державу і суспільство в одне ціле, що допомагає вистояти в часи важливих воєнних потрясінь.

Феномен історичної пам'яті в системі національно-патріотичного виховання у закладах вищої освіти України (1990-ті -2004-ті роки)

А. А. Загородня,
доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник
відділу історії та філософії освіти
Інституту педагогіки НАПН України

Упродовж періоду 1990-х - 2004-х років формування системи національно-патріотичного виховання у закладах вищої освіти України відбувалося в умовах становлення державності та трансформації освітнього простору. Історична пам'ять у цьому контексті стала одним із ключових чинників розвитку громадянської ідентичності та зміцнення національної свідомості студентської молоді.

З'ясовано, що саме цей елемент виховної системи став базовим для утвердження українських цінностей, формування національного наративу та утвердження державницьких пріоритетів у навчально-виховному процесі ЗВО. Після проголошення незалежності України у 1991 р. формування національної свідомості та патріотизму серед молоді стало одним із ключових напрямів державної політики. В умовах суспільної трансформації та модернізації освіти заклади вищої освіти відіграли роль центрів консолідації громадянської позиції та розвитку історичної пам'яті студентів.

З'ясовано, що культура історичної пам'яті виступає не лише як знання про минуле, але й як цілісна система цінностей, символів, ритуалів та наративів, яка впливає на поведінку та свідомість молоді. Вона поєднує в собі формування національної ідентичності, оцінку історичних подій та ролі українського народу у світовій історії, що ускладнює і водночас збагачує процес патріотичного виховання.

Визначено основні форми реалізації історичної пам'яті у ЗВО України впродовж 1990-х – 2004-х років: тематичні меморіальні заходи, лекції та семінари з

історико-патріотичної тематики, інтеграція історичних сюжетів у навчальні програми, науково-практичні конференції, студентські ініціативи та міжкафедральні проекти. Значна роль у цьому процесі належала кафедрам історії, культурології, філософії та педагогіки, які формували гуманітарне середовище патріотичного виховання.

Зосереджено увагу на регіональних особливостях патріотичного виховання у закладах вищої освіти. У західному регіоні основний акцент робився на історії національно-визвольних змагань та локальних історичних постатях; у центральному – на національній ідентичності та загальнодержавних цінностях; у східному – на поєднанні регіональної спадщини з національними наративами. Це забезпечувало регіональну варіативність і глибину освітніх програм. Меморіальні практики, студентські ініціативи, участь у державних та регіональних програмах сприяли формуванню відповідального, свідомого громадянина, який ототожнює себе з національною історією та культурою

Доведено, що історична пам'ять у системі патріотичного виховання виконує функцію не лише збереження історичного досвіду, а й формування ціннісних орієнтирів сучасної молоді. Вона забезпечує спадкоємність поколінь і підґрунтя для формування активної громадянської позиції студентів. Виявлено зв'язок історичної пам'яті та громадянської ідентичності.

З'ясовано перспективні напрями розвитку системи патріотичного виховання у ЗВО України, серед яких: міждисциплінарне викладання історичної пам'яті, активізація студентського самоврядування, розвиток партнерства з громадськими організаціями, а також застосування цифрових технологій для популяризації історичних знань.

Чинники формування національної ідентичності української студентської молоді: філософсько-освітній дискурс в суверенній Україні

А. А. Львіна,
доктор філософських наук, доцент,
головний науковий співробітник
відділу історії та філософії освіти
Інституту педагогіки НАПН України

Проблема національної ідентичності набула особливої актуальності з часу одержання Україною незалежності. Теоретичною основою стала випущена видавництвом «Смолоскип» фундаментальна антологія «Націоналізм» (2000), де було розміщено ряд статей видатних мислителів по проблемі національної ідентичності. Поняття «національна ідентичність» і «національна ідея» в українському термінологічному просторі аналізує Л. Нагорна (2003). Українську ідентичність в умовах суспільно-політичних трансформацій розглядає М. Степико (2018). Хрестоматійне визначення національної ідентичності дано в «Енциклопедії» сучасної України (2020). П.Мовчан досліджує теоретико-методологічний аспект змісту поняття «національна ідентичність» (2015). Завдання формування національної